
Archeologové FF UK objevili v Uzbekistánu tajemnou místnost

První sezóna archeologického výzkumu v jižním Uzbekistánu přinesla objev tajemné místnosti

V uplynulých dnech skončila první výkopová sezóna v lokalitě Burgut Kurgan v Pašchurtské dolině v jižním Uzbekistánu, kterou vedli a již se účastlili pedagogové i studenti Filozofické fakulty UK. Česko-uzbecko-francouzský tým zkoumal sídliště kultury Jáz I, obecně vnímané jako přechod od pozdně bronzové do raně železné doby v jižní části Střední Asie. Lokalita byla nově objevena minulý rok prospekční činností české expedice. Téměř měsíční terénní práce nyní potvrdila, že jde o zásadní sídliště této kultury, unikátní mimo jiné tím, že bylo využíváno výhradně v jednom období, a nabízí tak čistý materiál v nepoškozených kontextech.

Lokalita Burgut Kurgan se již během loňské terénní prospekce ukázala jako velmi perspektivní vzhledem k množství povrchových nálezů a valu, patrném v reliéfu. Loni však byla prospekce jen vedlejší činností při odkrývání nedalekého kurganu Kajrit 1, nešlo o systematickou práci. V letošním roce vyrazil do terénu pečlivě vybraný výzkumný tým. Vedoucí expedice, PhDr. Ladislav Stančo, Ph.D., z Ústavu pro klasickou archeologii FF UK k jeho složení řekl: „Z našeho ústavu se kromě mne a Jana Kysely účastnili dva studenti – Jakub Havlík a Johana Tlustá, jejichž účast na výzkumu

podpořila crowdfundingová kampaň. Součástí týmu byli také dva studenti Ústavu pro archeologii, Anna Augustinová a Michal Mrva.“ Ladislav Stančo měl na starosti další prospekce, zpracování výzkumu v prostředí GIS, Jan Kysela vedl část výkopových prací a staral se o fotografování včetně fotogrammetrie. Studenti obsluhovali totální stanici, vedli dílčí výkopy a dokumentovali keramiku. Součástí týmu byl i detektorář Tomáš Smělý a hostem expedice také autor knihy o baktrijských Řecích Michal Mašek. Za Termezskou státní univerzitu se účastnili Šapulát Šajdulláev, DrSc., přední odborník na pozdní dobu bronzovou a dobu raně železnou v této oblasti, a doktorand Odil Chamidov. Na výzkumu se podílel i Ališer Šajdulláev z Taškentské státní univerzity, rovněž odborník na dobu bronzovou. „Spolupráce s otcem a synem Šajdullaevy trvá již mnoho let, spolu s nimi jsme prováděli zejména rozsáhlé prospekce,“ podotýká Ladislav Stančo.

V loňském roce, při průzkumu kurganové hrobky, rozšířil tým také ředitel DAFA (*Délégation Archéologique Française en Afghanistan*), významný antropolog Julius Bendezu-Sarmiento. Účastnila se i Johanna Lhuillier, specialista na kulturu Jáz I, zejména na její keramiku.

Bohatý komplex specifické v ruce vyráběné, avšak malované keramiky přinesl dokonce nové, dosud nepopsané tvary. Ve společnosti typické jázovské keramiky se ovšem vyskytovaly i nádoby stepních kultur ze severu s rytou výzdobou stejně jako na kruhu točené kvalitní keramické zboží pozdní fáze sapallinské kultury (pozdní doba bronzová), jež naznačují vzájemné vztahy těchto kultur. V Burgutu byly častým nálezem rovněž kamenné zmotěrky.

Skutečně přelomové jsou ovšem architektonické prvky, které expedice odkryla ve třech sektorech výzkumu. Potvrdila se domněnka o existenci kamenného valu, obkružujícího sídliště vysoko položené nad plochým údolím, který se dochoval do výšky zhruba jednoho metru, dosahoval šířky 1,5 m a z vnitřní strany se k němu přimykaly obytné prostory z nepálených cihel. Prozatím byly zachyceny dvě fáze vývoje tohoto sídliště

V sektoru číslo 3 archeologové odkryli místnost 2 × 2 m, jejíž podlaha byla sestavena z keramických stěpů. Křehká jázovská keramika není vhodným materiálem pro pevnou konstrukci podlahy a dobrý stav stěpů naznačuje, že plocha nebyla nijak intenzivně zatěžována. „První interpretace naznačují, že by se mohlo jednat o nábožensko-rituální prostor, popsanou v Avestě, doposud však v takto raných obdobích archeologicky nedoloženou,“ sděluje doktor Stančo.

Drobné nálezy téměř absentují, kromě keramiky a zmotěrek archeologové našli pouze nemnoho opracovaných kamenných nástrojů a kostí. Průzkum detektory kovů, který měl pomoci vyřešit váhání, zda kultura Jáz I přináležejí k pozdní době bronzové nebo rané době železné, žádné nálezy nepřinesl. Kultura Jáz I tak zůstává poněkud záhadným přechodným obdobím, datovaným do druhé půle druhého tisíciletí př. Kr. „Kultura Jáz I je poznána poměrně dobře z výzkumu několika lokalit v Uzbekistánu (které mnohdy vedl kolega Š. Šajdullaev), Afghánistánu a Turkmenistánu. Vždy se ale – na rozdíl od Burgutu – jedná o polykulturní sídliště, kde jsou kontexty vzájemně kontaminované. Monografii o v ruce vyráběné malované keramice Jáz I vydala nedávno právě naše spolupracovnice Johanna Lhuillier,“ doplňuje Ladislav Stančo.

Mezi další významné objevy expedice v této sezóně patří nález značného množství skalních rytin zobrazujících jak zvířata (často kozorohy), tak lidi, v bezprostředním okolí lokality Burgut Kurgan. Pokračující prospekci se rovněž podařilo objevit několik dalších sídlišť kultury Jáz I a celkový obraz ukazuje, že tu máme co do činění s celou oázou obývanou jázovským lidem, v následujících obdobích ovšem na dlouho opuštěnou.

Příští sezónu chystá Ladislav Stančo expedici, která by pokračovala v odkrývání sídliště Burgut Kurgan, ale také se pokusila šířeji zmapovat zmíněné skalní rytiny.